

Н 63

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

НИКОЛИНА Катерина Валеріївна

УДК 340.0

**ЮРИДИЧНА ПРОЦЕДУРА: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ВИДИ,
МІСЦЕ В СИСТЕМІ ПРАВОВИХ КАТЕГОРІЙ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Никола

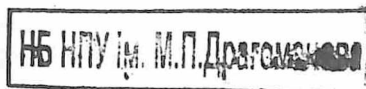
Київ – 2011

НБ НПУ

•100068849•

4482

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та історії держави і права Київського університету права НАН України.

Науковий керівник - кандидат юридичних наук, професор
Бобровник Світлана Василівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри теорії та історії держави і права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Гуренко-Вайцман Марина Миколаївна,
Кримський юридичний інститут
Одеського державного університету внутрішніх справ,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права

кандидат юридичних наук, доцент
Фатхутдінова Олена Василівна,
Київський університет туризму, економіки і права,
декан юридичного факультету

Захист відбудеться «13» травня 2011 о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.18 по захисту дисертацій у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01030, м. Київ - 30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01030, Україна, м. Київ -30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «11» квітня 2011р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Дубчак Л.С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення та розвиток сучасної держави і права в Україні перебуває в стані значних перетворень та реформувань, що обумовлено системою політичних, економічних та соціальних факторів. Результативність та ефективність таких перетворень безпосередньо залежить від рівня наукової розробки шляхів реформування державно-правових інституцій, в тому числі і юридичної процедури як засобу ефективного здійснення державно-правового впливу на суспільство.

Проблематика юридичної процедури займає центральне місце в системі як об'єктів наукового дослідження, так і об'єктів практичної юридичної діяльності. Реалізація майже всіх засобів соціального регулювання потребує наявності процедур і відповідних процедурних норм. В обов'язковому порядку ознака процедурності (як і нормативності) характерна саме для системи правового регулювання, оскільки забезпечує не лише формування правових приписів, а і обумовлює становлення механізму їх реалізації в житті суспільства. Правотворча та правозастосовна діяльність уповноважених суб'єктів виступає ефективним інструментом правового регулювання і як потенційна сфера зловживань владою, що становить загрозу не лише правам громадян, а й правопорядку в цілому потребує процедурної форми. Саме чітко визначений процедурно-правовий механізм, тобто юридична процедура, що окреслює межі компетенції посадових осіб, органів влади, правосуддя, а також способи реалізації державної влади, виступає важливою гарантією недопущення владних зловживань. Процедурно-правова форма необхідна не лише для нормативного встановлення можливої або необхідної поведінки, але й для визначення порядку вчинення відповідних юридично значимих дій.

На теоретичному рівні проблеми юридичної процедури і в сучасній науці є малодослідженими. Окремі питання природи та змісту юридичної процедури, які досліджувались ще у 70-80-х роках ХХ ст. або ж потребують суттєвого переосмислення у відповідності до реалій сьогодення, або ж мають суто галузевий характер та визначають особливості процедури у кримінальному, цивільному та адміністративному процесі. Окремі проблеми сутності, природи, змісту юридичної процедури, її різновиди, підстави виникнення, зміни та припинення, особливості як різновиду юридичної діяльності були досліджені на монографічному та дисертаційному рівні відомими радянськими вченими: С. С. Алексєєвим, А. М. Васильєвим, В. М. Горшенєвим, Д. А. Керімовим, Ю. І. Мельниковим, А. С. Піголкіним, В. М. Протасовим, В. О. Тарасовою. В сучасних наукових доробках вчених аналізуються теоретико-правові аспекти природи, сутності процедури в сфері права та її співвідношення з юридичним процесом. Мова іде про теоретичні ідеї С. В. Бобровник, М. М. Гуренко-Вайцман, С. Д. Гусарева, О. П. Євсєєва, О. В. Зайчука, А. М. Колодія, О. С. Лагоди, В. Г. Лук'янової, Н. М. Оніщенко, Л. Н. Распутіної, М. М. Расолова, О. О. Середи, О. Д. Тихомирова, О. В. Фатхутдінової, А. А. Юсупова, О. В. Яковенко. Не применшуючи значення праць означених вчених, необхідно констатувати відсутність комплексних теоретичних досліджень сутності

правової процедури як багатоаспектного явища, що має самостійний характер, функціональне призначення та особливе місце в системі правових категорій.

Попри всю соціальну значущість юридичної процедури, в загально правовій літературі все ще відсутні дослідження, спеціально присвячені комплексному вивченню цієї категорії. Більше того, немає єдності теоретиків навіть у визначенні юридичної процедури як категорії, неоднозначними є точки зору і стосовно її місця в структурі правового регулювання, правової природи тощо.

Тривалий час юридична процедура визнавалася складовою частиною юридичного процесу в широкому розумінні, хоча інші науковці, навпаки, вважали юридичний процес самостійним різновидом юридичної процедури або розглядали ці категорії як рівнозначні. Виникали дискусії стосовно критеріїв розмежування процедурно-правового і процесуально-правового механізму, які продовжуються і в сучасних дослідженнях.

В юридичній науці постає необхідність формулювання визначення юридичної процедури як категорії загальної теорії права, остаточного її розмежування з поняттям юридичний процес; ґрунтовного аналізу потребують проблеми структури та різновидів юридичної процедури, ретельного дослідження вимагають процедурно-правові норми та процедурні правовідносини, теоретичного обґрунтування потребує визначення місця юридичної процедури в системі юридичної практичної діяльності.

Отже, комплексне дослідження поняття і сутності юридичної процедури сприятиме усталенню єдиного розуміння цієї категорії в теоретико-правовому аспекті, формулюванню специфічних ознак і принципів даної категорії, вдосконаленню окремих видів юридичної процедури як на теоретичному, так і на практичному рівнях. Усе це обумовлює актуальність обраної теми дисертації, важливість її результатів не лише для наукової діяльності, а й для застосування на практиці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі теорії та історії держави і права Київського університету права НАН України в межах планових тем «Правове регулювання в умовах трансформації суспільних відносин в Україні» (номер державної реєстрації: 01050001907) та «Актуальні проблеми правоутворення в сучасній Україні» (номер державної реєстрації: 0108U010270). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Київського університету права НАН України 23 листопада 2007 року (протокол № 2).

Мета дисертаційного дослідження полягає у розкритті на основі опрацювання існуючих наукових підходів та аналізу нормативної бази поняття, ознак та змісту юридичної процедури як одного з ключових понять правової науки та юридичної практики, обґрунтування власної позиції щодо визначення юридичної природи цієї категорії та надання розгалуженої класифікації юридичних процедур.

Для досягнення визначеної мети в дисертації поставлені наступні завдання:

- проаналізувати історію становлення та тенденції розвитку юридичної процедури як об'єкту наукового дослідження;
- узагальнити наявні в юридичній літературі погляди вчених щодо розуміння природи, сутності та змісту юридичної процедури;

- сформулювати поняття юридичної процедури як багатоаспектної категорії, виокремити її ознаки, встановити її природу та сутність;
- визначити особливості співвідношення категорій «юридичний процес» та «юридична процедура»;
- здійснити класифікацію юридичних процедур на окремі різновиди та надати їх характеристику;
- встановити особливості процедурно-правових норм, обґрунтувати їх визначення та з'ясувати їх роль в механізмі правового регулювання;
- дослідити особливості та різновиди процедурних правовідносин, а також обґрунтувати авторське визначення поняття «процедурні правовідносини»;
- встановити місце юридичної процедури в системі юридичної діяльності;
- з'ясувати сутнісні та структурні особливості правотворчої процедури;
- охарактеризувати поняття та зміст правоінтерпретаційної процедури;
- розкрити особливості поняття та змісту правозастосовної процедури.

Об'єктом дослідження є теоретико-правові аспекти юридичної процедури.

Предметом дослідження є методологічні, сутнісні та системно-структурні особливості юридичної процедури.

Методи дослідження. Враховуючи мету і завдання дисертаційної роботи, враховуючи необхідність комплексного дослідження предмету в процесі наукового аналізу було поєднано використання філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціально-наукових методів дослідження. Так, діалектичний метод надав змогу встановити особливості розвитку юридичної процедури, з однієї сторони, як об'єкту наукового пізнання, а з іншої сторони – як практичної юридичної категорії. Використано матеріалістичний метод, що надав змогу встановити специфіку результативності юридичної процедури та особливості її юридичного закріплення. Особливості предмету та об'єкту дисертаційного дослідження визначили необхідність застосування низки спеціально-наукових методів, які конкретизували дослідження, а саме:

- історико-правовий метод, що надав змогу з'ясувати історію розвитку юридичної процедури як об'єкту загальносвітоглядного бачення та предмету наукового пізнання (підрозділ 1.1.);
- системно-структурний метод, завдяки якому було досліджено місце юридичної процедури в системі юридичної практичної діяльності та встановлено особливості змісту юридичної процедури (підрозділи 1.2., 1.3., 2.2.);
- порівняльний, результатом застосування якого стало встановлення спільних та відмінних ознак юридичної процедури та юридичного процесу (підрозділ 1.2.);
- спеціально-юридичний, що надав змогу з'ясувати категоріальний рівень окремих понять шляхом обґрунтування їх визначення та виокремлення низки характерних ознак (підрозділи 1.2., 2.1., 2.2.);
- логічний, який сприяв встановленню особливостей сутності, природи та значення юридичної процедури, її різновидів, процедурно-правових норм, процедурних правовідносин тощо (підрозділи 1.3., 2.1., 2.2.);

- соціологічний забезпечив виокремлення процедурної сутності та змісту правотворчої, правоінтерпретаційної та правозастосовної процедури (підрозділи 3.1., 3.2., 3.3.);

- структурно-функціональний надав змогу встановити значення юридичної процедури для вдосконалення юридичної практичної діяльності (підрозділи 3.1., 3.2., 3.3.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційне дослідження теоретико-правових проблем юридичної процедури є одним із перших комплексних наукових досліджень процедури як однієї з основних категорій теорії права та механізму правової регламентації, її ознак та видів. Обґрунтовано низку концептуальних понять, теоретичних положень та висновків щодо використання вказаної категорії з метою вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, підвищення його ефективності та якості. Результати здійсненого дослідження знайшли своє відображення у таких положеннях, що характеризують авторський внесок у досліджувану проблему та виносяться на захист:

вперше:

- з'ясована сутність юридичної процедури, зміст якої розкрито в межах наступних положень: юридична процедура - це явище, що має категоріальний характер та розглядається як самостійна юридична категорія (категоріальна сутність); юридична процедура характеризується наявністю самостійних ознак (феноменологічна сутність); юридична процедура є елементом соціальних процедур та реалізується у сфері права, а також складається із системи послідовних дій відповідних суб'єктів (системна сутність); юридична процедура має власне призначення, що пов'язане із здійсненням повноважень суб'єктами владарювання, а також із реалізацією прав і законних інтересів, виконання юридичних зобов'язків (функціональна сутність); юридична процедура має власну цінність, що пов'язана із забезпеченням формування права та його поширення на суспільні відносини (аксіологічна сутність); юридична процедура є самостійним інститутом, що включає в себе такі взаємопов'язані елементи як: суб'єкт юридичної процедури, об'єкт юридичної процедури, результат юридичної процедури (інституційна сутність); юридична процедура становить об'єкт наукового юридичного дослідження щодо якого формується система наукових знань про закономірності його зародження, виникнення, розвитку та вдосконалення (гносеологічна сутність);

- виокремлено ознаки юридичної процедури, до яких належать наступні: являє собою особливий різновид правовідносин, що мають процедурний характер та визначають особливості юридичної практичної діяльності; має цілісний характер, оскільки складається із певної послідовності дій суб'єктів юридичної процедури, в результаті чого досягається певний юридично значимий результат; виникає на підставі норм права, тобто має офіційний правовий характер; порядок здійснення юридичної процедури регламентується відповідними процедурними нормами права; має власну націленість, що полягає у зміні правової дійсності; має інтелектуальний та вольовий характер, оскільки залежить від свідомості та волевиявлення суб'єкта юридичної процедури; визначає послідовність дій суб'єктів юридичної процедури; результатом здійснення юридичної процедури є реалізація прав, свобод, законних інтересів суб'єкта права або виконання юридичних зобов'язків; виявляється у

юридичній діяльності; являє собою сукупність послідовних актів поведінки, кожний з яких викликає відповідні локальні наслідки, що впливає на зміст та результативність всієї юридичної процедури;

- з'ясовано, що матеріальні норми права та процедурно-правові норми мають складний багатоаспектний характер взаємодії між собою, що можливо охарактеризувати в межах наступних аспектів: а) процедурно-правові норми визначають порядок створення, тлумачення та реалізації матеріальних норм права, а матеріальні норми права регламентують статус процедурно-правових норм та забезпечують їх охорону; б) процедурно-правові норми права відображають рівень якості та об'єктивної потреби суспільством у регулюванні суспільних відносин, а матеріальні норми права є об'єктом індивідуалізації процедурно-правовими нормами права по відношенню до певної життєвої ситуації та конкретних суб'єктів права; в) процедурно-правові норми є засобом реалізації повноважень суб'єктів владних відносин, а матеріальні норми права закріплюють ці повноваження та визначають характер процедури їх реалізації; г) процедурно-правові норми визначають процедуру охорони та захисту матеріальних норм права, а матеріальні норми права слугують закріпленню прав та обов'язків суб'єктів права як суб'єктів юридичної процедури;

- встановлено значення процедурно-правових норм, яке полягає в тому, що процедурно-правові норми: по-перше, визначають методологічні засади вчинення юридично значимих дій; по-друге, характеризують порядок юридичної діяльності суб'єктів владних повноважень та суб'єктів права; по-третє, визначають результативний характер правового регулювання та ефективність дії права в цілому; по-четверте, характеризують зміст, послідовність, просторовість та суб'єктний склад юридично значимих дій;

удосконалено:

- визначення поняття «юридична процедура», що являє собою самостійний різновид соціальної процедури, регламентується відповідними процедурними нормами права, має офіційний правовий характер, складається із певної послідовності дій суб'єктів юридичної процедури, в результаті чого досягається певний результат у вигляді зміни правової дійсності;

- класифікацію юридичних процедур за такими критеріями: відповідно до змісту юридичної процедури виокремлено: дозвільну, забороняючу, зобов'язуючу юридичні процедури; в залежності від форм реалізації права обґрунтовано такі різновиди юридичних процедур, як: юридична процедура виконання права, юридична процедура використання права, юридична процедура дотримання права, юридична процедура застосування права; в залежності від сфери дії юридичної процедури виокремлено: процедуру правотворчості, процедуру правозастосування, процедуру інтерпретації (тлумачення) права; в залежності від суб'єктів юридичної процедури класифіковано: процедуру досудового слідства, процедуру вчинення нотаріальних дій, процедуру судового розгляду справи, процедуру здійснення прокурорського нагляду, процедуру розгляду звернень громадян органами державної влади та місцевого самоврядування; в залежності від системності права юридична процедура поділяється на: процедуру цивільного судочинства, процедуру кримінального судочинства, процедуру адміністративного судочинства, процедуру

розгляду справ про адміністративні правопорушення, процедуру господарського судочинства; в залежності від функціональної ролі юридичної процедури можливо виокремити: регулятивна юридична процедура, охоронна юридична процедура; в залежності від методів здійснення юридична процедура поділяється на: імперативна юридична процедура, диспозитивна юридична процедура;

- класифікацію процедурних правовідносин в залежності від декількох критеріїв: в залежності від галузей права виділено конституційно-правові, адміністративно-правові, цивільно-правові, кримінально-правові, трудові, сімейні процедурні правовідносини; в залежності від функцій та завдань, які постають перед певною галуззю права, в межах якої виникають процедурні правовідносини, можливий також їх поділ на два основні види: регулятивно-процедурні, охоронно-процедурні правовідносини (правовідновлюючі, компенсаційні, каральні); за суб'єктами здійснення виокремлено: правовідносини між громадянами, правовідносини між громадянами та державою, правовідносини між державою та юридичними особами, правовідносини між юридичними особами, правовідносини між юридичними та фізичними особами, правовідносини між органами держави, правовідносини між органами держави та посадовими особами, правовідносини між органами держави та іноземцями, особами без громадянства. за кількістю суб'єктів, процедурні правовідносини поділяються на: прості, складні; в залежності від характеру волевиявлення суб'єктів, процедурні правовідносини поділяються на: договірні, управлінські; в залежності від змісту та наслідків здійснення процедурні правовідносини поділяються на: правотворчі, правозастосовні, правоінтерпретаційні;

бістало подальшого розвитку:

- аналіз спільних ознак юридичної процедури та юридичного процесу, які полягають у юридичній природі та сутності, правовій сфері існування, належності до правової дійсності. Вони здійснюються спеціальними суб'єктами, що мають відповідну освіту та фахові знання; мають інтелектуальний характер, оскільки засновуються на розумовій діяльності суб'єктів юридичної процедури або процесу; мають волевий характер, що визначається особливим проявом свідомості та волі суб'єктів з метою здійснення повноважень або реалізації прав й законних інтересів; забезпечують реалізацію прав та законних інтересів суб'єктів права; здійснюються у відповідності до чітко встановленого порядку; реалізуються відповідно до системи прийомів, способів та засобів, які мають усталений, практично напрацьований характер;

- відмінні ознаки юридичної процедури та юридичного процесу, що можливо уявити у вигляді наступних порівнянь: юридична процедура має організаційну сутність, оскільки націлена на організацію роботи відповідних суб'єктів в сфері права, а юридичний процес має процедурну сутність, оскільки складається з системи послдовних вироблених дій уповноважених суб'єктів; юридична процедура характеризує зміст, а юридичний процес характеризує форму юридичної діяльності; юридична процедура може бути закріплена як за допомогою правових норм, так і традицій і звичаїв, а юридичний процес має правовий характер закріплення; юридична процедура становить певну систему, що складає зміст юридичного процесу, а юридичний процес є цілісним явищем, що складається із

системи послідовних стадій; юридична процедура визначає зміст діяльності суб'єктів в сфері права, а юридичний процес забезпечує послідовність діяльності суб'єктів в сфері права;

- бачення змісту правотворчої процедури, що складається із системи процедур, які складають проєктний етап підготовки нормативно-правового акту, етап розгляду та прийняття нормативно-правового акту, етап введення в дію нормативно-правового акту; змісту правоінтерпретаційної процедури, що складається з системи процедур з'ясування змісту норми права та роз'яснення змісту норми права; змісту правозастосовної процедури, до складу якої належать процедури встановлення та дослідження фактичних обставин справи, юридичної кваліфікації справи, винесення рішення уповноваженим суб'єктом правозастосування.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення сутності, змісту, особливостей юридичної процедури та її різновидів в межах теорії держави і права, а також галузевими юридичними науками для єдиного розуміння категорії «юридична процедура» у відносинах, що ними регулюються;

- у сфері правотворчості, правотлумачення та правозастосування – при вдосконаленні чинного законодавства, яке регламентує процес закріплення та здійснення юридичної процедури;

- у навчальному процесі – при підготовці підручників і навчальних посібників, при викладанні курсу теорії держави і права, галузевих юридичних дисциплін, при складанні навчальних програм.

Практичне втілення положень наукової роботи підтверджено Актом про впровадження наукових розробок дисертації у навчальний процес та наукову діяльність Київського університету права НАН України від 11 листопада 2010р.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та історії держави і права Київського університету права НАН України, на наукових та науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правової системи України» (м. Алушта, 2009р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку» (с. Верхній Студений, Міжгірський р-н, Закарпатська обл., 2010р.); Міжнародній науково-практичній конференції студентів та аспірантів «Європейська юридична освіта і наука: студентський вимір» (м. Ужгород, 2010); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правової системи України» (м. Київ, 2010р.).

Публікації. Сформульовані у дисертаційному дослідженні основні положення та висновки знайшли відображення у 9 публікаціях, зокрема, в 3-х статтях у збірниках, що входять до переліку наукових фахових видань, затверджених ВАК України, 2-х розділах у колективних монографіях, 4-х тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура дисертації визначена метою та завданнями дисертаційного дослідження і складається із вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів,

висновків до розділів, висновків до дисертації та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 215 сторінок, із них основного змісту – 192 сторінки. Список використаних джерел включає 251 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими планами та темами, мета та завдання роботи, об'єкт і предмет, методи дослідження та практичне значення одержаних результатів, їх апробація, наведені дані щодо публікацій, структури та обсягу дисертації.

Розділ 1 «Юридична процедура як самостійна категорія» складається з трьох підрозділів та висновків до розділу, в яких визначено поняття, ознаки юридичної процедури в контексті еволюції наукових поглядів на процедуру в праві, подано порівняльну характеристику понять «юридичний процес» та «юридична процедура». З метою більш повного встановлення сутності і змісту категорії «юридична процедура» в межах даного розділу здійснюється її класифікація.

У підрозділі 1.1. *«Методологічні основи наукового дослідження юридичної процедури»* з'ясовано закономірності історії розвитку і становлення наукового дослідження юридичної процедури, проведено відповідну періодизацію, а також обґрунтовані тенденції та перспективи вивчення юридичної процедури як багатоаспектного явища.

Автором узагальнено еволюцію поглядів щодо розуміння процедури в цілому та юридичної процедури зокрема, які визначені та проаналізовані дисертантом в межах певних умовних періодів.

У поглядах філософів античності, епохи Середньовіччя та Просвітництва (на основі аналізу праць Аристотеля, Демокрита, Полібія, Ф. Аквінського, Ж. Бодена, Ф. Суареса, Ф. Бекона, Дж. Локка, М. Вебера, І. В. Михайловського, Л. Й. Петражицького та ін.) виокремлено аспект зародження ідей процедурності як елементу діалектики, що забезпечує послідовність та результативність будь-якої соціальної діяльності.

Проаналізувавши погляди філософів та вчених періоду нового часу (зокрема, П. А. Сорокіна, Н. А. Власенка, В. М. Коркунова), дисертантом з'ясовано, що сутність юридичної процедури на даному етапі розвитку юридичної науки визначається в контексті того чи іншого напрямку праворозуміння, що надає можливість закласти в основу розуміння сутності юридичної процедури або особливості історичного характеру розвитку суспільства і держави, або специфіку розвитку суспільства чи особливості психіки людини.

Сучасний етап наукового дослідження питань сутності, природи та змісту юридичної процедури пов'язується з тенденцією широкого розуміння цієї категорії як багатоаспектного явища. Виходячи з аналізу розвитку, становлення та вдосконалення поглядів, концепцій щодо визначення процедури в праві, автором констатується відсутність єдиного, загальноприйнятого підходу стосовно вказаної проблематики. Саме це визначає необхідність сучасного наукового осмислення

юридичної процедури як об'єкту наукового дослідження в контексті сучасних потреб уніфікації, гармонізації та оптимізації юридичної практичної діяльності.

Підрозділ 1.2. «Природа, поняття та ознаки юридичної процедури» присвячений визначенню концептуальних підходів до формування поняття юридичної процедури, аналізу феноменологічних основ вказаної категорії, здійсненню її остаточного розмежування з поняттям юридичний процес.

В процесі вирішення поставлених завдань в межах даного підрозділу автором наукової роботи проведено етимологічне дослідження категорій «процедура», «процес», «юридична процедура», «юридичний процес» із застосуванням історико-системного аналізу, що виявило неузгодженості у розумінні вказаних понять.

Використовуючи ознаки процедури як загальносоціального явища та врахувавши особливості процедури, що обумовлені правовою сферою її функціонування, дисертантом запропоноване наступне визначення юридичної процедури. Юридична процедура - це самостійний різновид соціальної процедури, що регламентується відповідними процедурними нормами права, має офіційний правовий характер, складається із певної послідовності дій суб'єктів юридичної процедури, в результаті чого досягається певний результат у формі зміни правової дійсності.

Серед ознак юридичної процедури автором виокремлено її належність до правовідносин; цілісний характер; виникнення на підставі процедурних норм права; наявність мети, яку складає зміна правової дійсності; інтелектуальний та вольовий характер; впровадження у юридичний діяльності; результативність, що полягає в реалізації прав, свобод, законних інтересів суб'єктів; системний характер, що являє собою сукупність послідовних актів поведінки, кожен з яких викликає відповідні локальні наслідки, що впливають на зміст та результативність процедури в цілому.

В контексті спірного питання щодо розмежування таких споріднених категорій як «юридична процедура» та «юридичний процес» в дисертаційному дослідженні встановлено їх співвідношення шляхом виокремлення спільних та відмінних ознак, аналіз яких дозволяє зробити висновок про те, що процедура та процес у праві співвідносяться як категорії змісту і послідовності (форми).

У **підрозділі 1.3. «Класифікація юридичних процедур»** з'ясовані та проаналізовані погляди вчених щодо різновидів юридичних процедур, обґрунтовано власну авторську позицію щодо критеріїв класифікації процедур у праві, що надало змогу встановити системно-структурні особливості юридичної процедури.

Автором дисертації пропонується класифікувати юридичні процедури за змістом (дозвільні, забороняючі, зобов'язуючі); за формами реалізації права (процедури виконання, використання, дотримання, застосування); за сферою дії процедури (правотворчі, правоінтерпретаційні, правозастосовні); за суб'єктами (процедура досудового слідства, процедура нотаріальних дій, процедура судового розгляду, процедура здійснення прокурорського нагляду, процедура розгляду звернень громадян тощо); за галузевою ознакою (процедура цивільного судочинства, процедура кримінального судочинства, процедура адміністративного судочинства, процедура розгляду справ про адміністративні правопорушення, процедура господарського судочинства); за функціональним призначенням процедури (регулятивна, охоронна); за особливостями методів здійснення

юридичної процедури (імперативна, диспозитивна).

На думку дисертанта, зазначена класифікація має загальний характер і відображає основні особливості юридичних процедур, проте зауважується, що вказані критерії не є вичерпними, що зумовлено багатоаспектністю системи процедур в праві.

Розділ 2 «Процедурно-правова норма та правовідносини: теоретико-правовий аспект» складається з двох підрозділів та висновків до розділу, в яких встановлено самостійний характер процедурно-правових норм та процедурних правовідносин, сформульовано їх визначення та зміст.

У *підрозділі 2.1. «Особливості процедурно-правових норм»* автором узагальнено погляди вчених щодо феноменологічних основ процедурно-правових норм, обґрунтоване авторське бачення поняття процедурних норм права, їх спільних та відмінних ознак із матеріальними нормами права, а також з'ясоване значення процедурно-правових норм як нормативної основи виникнення, розвитку, зміни та припинення процедурних правовідносин.

В основу покладені ідеї вчення про норму права, обґрунтовані С. С. Алексєєвим, С. В. Бобровник, М. С. Кельманом, М. І. Козюброю, О. Г. Мурашиною, Н. М. Оніщенко, А. С. Піголкіним, О. Ф. Скакун, Р. О. Халфіною, аналіз яких сприяв обґрунтуванню висновку про відсутність системного дослідження процедурно-правових норм. З метою визначення місця процедурно-правових норм в системі норм права автором здійснено їх порівняння з нормами матеріального права шляхом виокремлення спільних, відмінних ознак та аспектів взаємодії.

Встановлено, що матеріальні норми права та процедурно-правові норми мають складний багатоаспектний характер взаємодії між собою, що можливо охарактеризувати в межах наступних положень: а) процедурно-правові норми визначають порядок створення, тлумачення та реалізації матеріальних норм права, а матеріальні норми права регламентують статус процедурно-правових норм та забезпечують їх охорону; б) процедурно-правові норми відображають рівень якості та об'єктивної потреби суспільством регулювання суспільних відносин, а матеріальні норми права є об'єктом індивідуалізації процедурно-правових норм у відношенні до певної життєвої ситуації та конкретних суб'єктів права; в) процедурно-правові норми є засобом реалізації повноважень суб'єктів владних відносин, а матеріальні норми права закріплюють ці повноваження та визначають характер процедури їх реалізації; г) процедурно-правові норми визначають процедуру охорони та захисту матеріальних норм права, а матеріальні норми права забезпечують закріплення прав та обов'язків суб'єктів права як суб'єктів юридичної процедури.

З огляду на індивідуальні особливості, спільні та відмінні ознаки із матеріальними нормами права, а також аспектами їх взаємодії, автором дисертації запропоноване наступне визначення процедурно-правових норм. Процедурно-правові норми – це самостійний різновид норм права, які встановлюють процедуру реалізації норм матеріального права, націлені на втілення в суспільних відносинах закріплених сталих правил поведінки загальнообов'язкового характеру, що мають форму матеріальних норм права, та реалізуються в межах юридичної процедури.

У підрозділі 2.2. «Поняття, ознаки та види процедурних правовідносин» досліджується феноменологія процедурних правовідносин як змісту юридичної процедури, здійснена їх класифікація та визначено місце в системі правовідносин.

В результаті осмислення основних наукових поглядів щодо питання сутності та поняття процедурних правовідносин в дисертації сформульоване авторське поняття «процедурних правовідносин», що являють собою особливий різновид правовідносин, які мають владний характер, регламентовані процедурно-правовими нормами, гарантовані державним примусом, націлені на реалізацію норм матеріального права у певній послідовності відповідно до чітко визначених стадій.

В процесі науково-теоретичного аналізу процедурних правовідносин в дисертаційному дослідженні визначені наступні структурні елементи процедурних правовідносин, що визначають їх цілісність та особливості, а саме: суб'єкти процедурних правовідносин, до складу яких належать фізичні та юридичні особи, держава в особі органів державної влади та посадових осіб та органи місцевого самоврядування, які беруть участь у процедурних правовідносинах з метою досягнення певного правового результату; об'єкт процедурних правовідносин, тобто певний предмет чи явище, який викликає відповідний інтерес у суб'єкта, що реалізується шляхом виникнення, зміни чи припинення процедурних правовідносин; зміст процедурних правовідносин, що являє собою міру можливої та необхідної поведінки суб'єктів щодо реалізації власних прав та інтересів, виконання юридичних обов'язків. Запропоноване авторське бачення класифікації процедурних правовідносин, що надало змогу обґрунтувати виокремлення процедурних правовідносин із системи правовідносин в цілому та з'ясувати особливості їх видового прояву.

Розділ 3 «Місце юридичної процедури в системі юридичної діяльності» складається з трьох підрозділів та висновків до розділу, в межах яких розкриваються особливості процедурних засад діяльності уповноважених суб'єктів в сфері правотворчості, тлумачення права та правозастосування.

У підрозділі 3.1. «Процедурно-правові основи правотворчої діяльності», визначено специфіку правотворчості як різновиду юридичної діяльності, встановлено особливості процедурної послідовності розробки, прийняття та введення в дію нормативно-правових актів.

Автором наголошується на існуванні не лише такої характеристики як процесуальність правотворчості, що виявляється в наявності ряду стадій правотворчого процесу (зокрема, проектна стадія; стадія розгляду та прийняття нормативно-правового акту; стадія промуніципії (оприлюднення) нормативно-правового акту), але й обґрунтовується процедурний характер різних видів правотворчості, оскільки вони складаються із системи окремих послідовних процедур діяльності уповноважених суб'єктів. Таким чином, на прикладі правотворчості доведено, що процес і процедура співвідносяться як загальне та конкретне, забезпечуючи результативність правотворчості в цілому.

З огляду на неоднозначність у розумінні поняття «процедура правотворчості», автор пропонує власне його формулювання як системи чітко визначених, послідовних, компетентних, юридично значимих дій суб'єктів правотворчості щодо

розробки проєкту нормативно-правового акту, його обговорення, прийняття та введення в дію.

Підрозділ 3.2. «Правоінтерпретаційна діяльність як особлива сфера реалізації юридичної процедури» присвячений визначенню специфіки тлумачення права як різновиду юридичної процедурної діяльності.

Узагальнюючим моментом для більшості поглядів, які обґрунтовуються в юридичній літературі, є висновок про те, що тлумачення норми права має категоріальне значення, що підтверджується наявністю самостійних ознак, а саме: має як офіційний, так і неофіційний характер; обумовлене змістом правової норми та професійним рівнем суб'єктів тлумачення норми права; являє собою інтелектуально-вольову діяльність, що націлена на з'ясування та роз'яснення змісту і сутності правової норми; має результативний характер, що полягає у наданні обґрунтованої відповіді щодо змісту волі правотворця, яка закріплена у правовій нормі; залежить від суб'єктів тлумачення, що визначає правовий статус інтерпретаційних актів; може здійснюватись як професійними суб'єктами тлумачення, так і пересічними особами; наявність структури системи тлумачення елементами якої є: об'єкт тлумачення, що являє собою норму права, що має форму правового звичаю, судового (адміністративного) прецеденту, нормативного договору, нормативно-правового акту; суб'єкти тлумачення, тобто органи держави та місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи; предмет тлумачення, змістом якого є зміст норми права, який підлягає з'ясуванню та роз'ясненню; мета, що полягає у правильному та однозначному розумінні і подальшому застосуванні правової норми; завершеність прийняттям особливого документу – інтерпретаційного акту, що має індивідуально-визначений характер.

Розглядаючи процедуру тлумачення норм права як систему послідовних юридично значимих дій уповноважених суб'єктів, націлених на з'ясування і роз'яснення іншим суб'єктам права змісту та обсягу норм права, волі правотворця, сформульованої у текстах форм права, наголошується на такому явищі, як способи тлумачення, що практично реалізуються саме у процедурі тлумачення. Зокрема в дисертації проаналізовано філологічний (мовний), системний (систематичний), логічний, телеологічний (цільовий), спеціально-юридичний, історичний, герменевтичний способи тлумачення норм права.

Зміст процедури тлумачення права можливо уявити шляхом структуризації діяльності по тлумаченню права на окремі етапи, в межах яких можливо виокремити відповідні процедури.

У підрозділі 3.3. «Особливості правозастосовної юридичної процедури» з'ясовано зміст та особливості процедурних засад правозастосовної діяльності.

Автором наголошується на тому, що застосування норм права має власне понятійне значення та особливості, що можуть бути відображені у вигляді ознак. Серед ознак застосування норм права виокремлюються владний характер, що відображає особливості повноважень владного суб'єкта; індивідуальний персоналізований характер, оскільки відображає особливості окремої справи та здійснюється відносно конкретного питання та конкретних осіб; здійснення відповідно до норм чинного законодавства; активний творчий характер, який пов'язується із залежністю від діяльності конкретних осіб; особливий суб'єктний

склад, що обумовлює можливість бути суб'єктами застосування права органи держави, посадові особи або інші уповноважені суб'єкти; організований характер та здійснюється в інтересах інших осіб з метою забезпечення поширення вимог правових норм на чітко визначені суспільні відносини; завершеність винесенням окремого рішення (акту застосування права), що має нормативно закріплену форму та порядок прийняття.

Автором з'ясовано, що процедура правозастосування являє собою систему чітко визначених, послідовних, компетентних, юридично значимих дій суб'єктів правозастосування, що має владний, організований, творчий, індивідуальний характер та націлена на конкретизацію положень норм права на певну життєву ситуацію чи коло осіб шляхом прийняття правозастосовного акту.

Змістом правозастосування, на думку автора, є окремі етапи цієї діяльності, що складаються із системи відповідних процедур. Серед етапів правозастосування виокремлено наступні: встановлення та дослідження фактичних обставин справи, що включає в себе такі процедури: з'ясування реальних життєвих фактів, обставин дійсності, які торкаються предмету справи; юридична кваліфікація справи, що передбачає наступні процедури: вибір кола норм права, які регламентують юридичні наслідки при настанні відповідних життєвих обставин; надання правової оцінки всій сукупності фактичних обставин у справі; формування волі у суб'єкта правозастосування щодо прийняття правозастосовного рішення по справі; винесення рішення уповноваженим суб'єктом правозастосування, змістом якої є наступні процедури: підготовка правозастосовного рішення по справі, що складається з вступної, описової, мотивувальної та резолютивної частин; доведення змісту правозастосовного рішення до відома зацікавлених осіб та організацій; роз'яснення правозастосовного рішення (за необхідністю).

ВИСНОВКИ

У висновках сформульовані найсуттєвіші результати та положення дисертаційного дослідження, розкрито особливості сутності юридичної процедури, специфіку її місця в системі юридичної діяльності, а також теоретико-правові аспекти процедурно-правових норм та процедурних правовідносин. Основними науковими та практичними результатами цього дослідження є наступні висновки.

1. Здійснена періодизація історії становлення поглядів на питання сутності та значення юридичної процедури, що складається з: а) періоду античності, епохи Середньовіччя та Просвітництва, де зароджуються ідеї процедурності як елементу діалектики, що забезпечує послідовність та результативність будь-якої соціальної діяльності; процедура характеризується як універсальне явище, яке має свій прояв у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства, в тому числі і в правовій сфері; процедурний характер діяльності суб'єктів в правовій сфері переважно пов'язується із конкретним видом юридичної діяльності (правотворча, правозастосовна, контрольна юридичні процедури), тобто має профільний характер; в цей період відбувається становлення ідей щодо сутності та значення юридичної процедури, що

надає змогу говорити про інституційність юридичної процедури; погляди філософів зазначеного періоду становлять методологічну основу для подальшого розвитку ідей щодо феноменологічних та практичних засад юридичної процедури, б) періоду нового часу, закономірностями якого є закладення підвалини для теоретичного виокремлення юридичної процедури як самостійної юридичної категорії та встановлення закономірностей процедурного порядку здійснення будь-якої юридично значимої діяльності як практичної, так і наукової; юридична діяльність набуває статусу як об'єкту наукового юридичного дослідження, так і об'єкту загальносвітоглядного аналізу; сутність юридичної процедури визначається філософами цього часу в контексті того або іншого напрямку праворозуміння, що надає можливість закласти в основу розуміння сутності юридичної процедури або особливості історичного характеру розвитку суспільства і держави, або специфіку розвитку суспільства, або особливості психіки людини тощо; розуміння сутності юридичної процедури, що сформувалось в цей період, надало змогу в подальшому активізувати наукові дослідження юридичної процедури та визначення її в якості принципової умови результативності та законності будь-якої юридично значимої діяльності; в) сучасного етапу, що обґрунтовує широке розуміння процедури як багатоаспектного явища.

2 З'ясовано, що юридична процедура являє собою самостійний різновид соціальної процедури, що регламентується відповідними процедурними нормами права. має офіційний правовий характер, складається із певної послідовності дій суб'єктів, в результаті чого досягається певний результат у формі зміни правової дійсності.

3. Обґрунтовано наступні тенденції та перспективи наукового вивчення юридичної процедури, а саме: розуміння юридичної процедури як об'єкту наукового юридичного дослідження, що має досить різноплановий характер та обумовлений певною ідеологією держави, впливом відповідних юридичних наукових шкіл тощо; тенденції до широкого розуміння юридичної процедури як багатоаспектного явища, що має власне понятійне значення, ознаки, функціональне призначення тощо; аналіз юридичної процедури як окремого різновиду соціальної процедури в цілому як змісту людської діяльності; юридична процедура як об'єкт наукового юридичного дослідження потребує сучасного наукового переосмислення в контексті поточних потреб уніфікації, гармонізації та оптимізації юридичної практичної діяльності.

4. Вперше з'ясований багатоаспектний характер сутності юридичної процедури, з цією метою визначені категоріальна, феноменологічна, системна, функціональна, аксіологічна, інституційна, гносеологічна сутності.

5. Виокремлено спільні ознаки процедурно-правових та матеріальних норм, які: походять від юридичної діяльності; мають загальний формалізований характер; націлені на регулювання суспільних відносин та надання їм певного рівня впорядкованості; є результатом правотворчості, оскільки розробляються, обговорюються та приймаються уповноваженими суб'єктами правотворчості в чітко визначеному порядку; існують у вигляді правил, вимог та умов; мають вольовий та інтелектуальний характер формування, оскільки є результатом розумової діяльності людини; гарантуються та охороняються державою за допомогою системи засобів та

способів державно-владного реагування; реалізуються у життєдіяльності суспільства шляхом використання, виконання, дотримання та застосування; мають системний характер та об'єднуються у правові інститути та галузі; мають правовий характер, функціонують взаємопов'язано та забезпечують ефективність правового регулювання.

6. Встановлено відмінні ознаки матеріальних та процедурно-правових норм, що полягають у наступному: природою матеріальних норм права є необхідність закріплення прав та обов'язків суб'єктів права, природою процедурно-правових норм є необхідність реалізації та охорони правових норм; матеріальні норми права закріплюють правовий статус суб'єктів права, визначають критерії правомірної та протиправної поведінки, закріплюють види юридичної відповідальності, процедурно-правові норми встановлюють процедуру реалізації норм матеріального права; матеріальні норми права націлені на закріплення сталих правил поведінки загальнообов'язкового характеру, процедурно-правові норми націлені на реалізацію у суспільних відносинах закріплених сталих правил поведінки загальнообов'язкового характеру у вигляді матеріальних норм права; матеріальні норми права реалізуються за допомогою процедурно-правових норм, процедурно-правові норми реалізуються за допомогою юридичної процедури; змістом матеріальних норм права є регулятивні норми права, змістом процедурно-правових норм є охоронні та захисні норми права; матеріальні норми права мають первинний характер та походять від природних потреб суспільних відносин у правовому регулюванні, процедурно-правові норми мають похідний характер від норм матеріального права, оскільки визначають процедуру їх реалізації.

7. Узагальнено ознаки процедурних правовідносин, які мають соціальний, правовий характер та складаються між суб'єктами права з приводу реалізації (здобуття) певного соціального блага (реалізації права) або забезпечення певних інтересів (виконання юридичного обов'язку); мають як об'єктивний характер виникнення, що пов'язаний із певними благами або обов'язками, так і суб'єктивний, що визначається волевиявленням певного суб'єкта правовідносин; мають реальний характер та залежать від свідомості суб'єктів права. Вони можуть мати як активний, так і пасивний вияв ставлення суб'єкта до предмету або явища, з приводу якого виникають, змінюються або припиняються правовідносини; виникають, змінюються і припиняються на основі процедурно-правових норм, оскільки процедурно-правовими нормами визначаються особливості створення, тлумачення та реалізації права; мають владний характер, оскільки одним із обов'язків суб'єктів цих правовідносин є орган, наділений владними повноваженнями; зміст та результат правовідносини гарантуються засобами державного примусу шляхом застосування примусових заходів у випадку порушення прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин або невиконання чи неналежного виконання юридичних обов'язків; виникають, змінюються та припиняються у зв'язку із настанням певних юридичних фактів або фактичного складу, що передбачено нормами чинного законодавства; здійснюються у суворій послідовності відповідно до стадій.

8. З'ясовано, що правотворча процедура характеризується наступними особливостями: по-перше, являє собою систему правил, прийомів та засобів розробки, прийняття та введення в дію нормативно-правових актів; по-друге,

визначає організацію роботи суб'єктів правотворчості та забезпечує їх конструктивну та систематичну роботу; по-третє, надає змогу ефективно оновлювати законодавчу базу держави та реагувати на поточні потреби правового регулювання; по-четверте, відображає послідовність і результативність роботи суб'єктів правотворчості.

9. Узагальнено погляди вчених щодо співвідношення процедури правотворчості та процесу правотворчості та класифіковано їх на окремі групи: процедура правотворчості та процес правотворчості ототожнені, що пояснюється єдиною сутністю правотворчості щодо розробки та прийняття нормативно-правових актів; процедура правотворчості та процес правотворчості є самостійними незалежними один від одного інститутами, що відображають, з однієї сторони, специфіку роботи суб'єктів правотворчості щодо вчинення тих або інших юридично значимих дій в сфері творення права (процедура правотворчості), а з іншої сторони, особливості етапності (стадійності) правотворчості (процес правотворчості); процедура правотворчості та процес правотворчості співвідносяться між собою як конкретне та загальне, оскільки змістом процесу правотворчості є сукупність послідовних юридичних процедур щодо створення нормативно-правових актів; процедура правотворчості та процес правотворчості є самостійними, проте взаємопов'язаними інститутами, зв'язок між якими полягає у забезпеченні послідовності та ефективності правотворчої діяльності, створенні умов для реалізації повноважень суб'єктів правотворчості.

10. Класифіковано погляди вчених щодо змісту та сутності процедурних засад тлумачення права, зокрема: погляди вчених, що характеризують процедурність тлумачення права як окрему особливість (ознаку) тлумачення норм права (гносеологічний підхід); погляди вчених, що характеризують процедурність тлумачення права як зміст стадій тлумачення норм права (герменевтичний підхід); погляди вчених, що характеризують процедурність тлумачення права як специфічну характеристику діяльності уповноважених суб'єктів тлумачення права (функціональний підхід); погляди вчених, що характеризують процедурність тлумачення права як систему методів, прийомів, способів та засобів тлумачення права (синергетичний підхід); погляди вчених, що характеризують процедурність тлумачення права як умову результативності тлумачення права у вигляді відповідного акту, що визначає цінність самого тлумачення права (аксіологічний підхід).

11. Обґрунтована характеристика змісту правотворчої, правоінтерпретаційної та правозастосовної процедур як основних різновидів юридичної процедури.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Колективні монографії

1. Николина К. В. Соціально-правове призначення юридичної процедури в сучасних умовах розбудови правової держави / О. М. Оніщенко, О. Г. Варич, О. М. Лошихін [та ін.] // Державно-правове регулювання в умовах трансформації суспільних відносин / За заг. ред. Ю. Л. Бошицького: Монографія. – К.: Вид. «Юридична думка», 2009. – С. 147-169.

2. Николина К. В. Сутнісні засади юридичної процедури як основи функціонування правоутворення / Т. І. Тарахонич, О. Г. Варич, Т. О. Дідич [та ін.] // Правоутворення в Україні: теоретико-методологічні та прикладні аспекти / За заг. ред. Ю. Л. Бошицького : Монографія. – К.: Вид. Європейського університету, 2010. – С. 127-143.

Статті у наукових фахових виданнях

3. Николина К. В. Юридична процедура як правова категорія: підходи до розуміння / К. В. Николина // Правова держава. – 2008. - №19. – С. 505-512.

4. Николина К. В. Процедурні норми як різновид правових норм / К. В. Николина // Часопис Київського університету права. – 2008. - № 2. – С. 49-54.

5. Николина К. В. Системоутворюючі засади юридичної процедури / К. В. Николина // Часопис Київського університету права. – 2010. - № 3. – С. 52-56.

Тези доповідей на конференціях, які додатково відображають результати дослідження

6. Николина К. В. Функції юридичної процедури / К. В. Николина // Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку: зб. мат. міжн. наук. конф., м. Косів (27.01. – 31.01.2008р.). – К., 2008. – С. 203-207.

7. Николина К. В. Юридична процедура: деякі аспекти розуміння / К. В. Николина // Сучасні проблеми правової системи України: зб. мат. міжн. наук.-практ. конф., м. Алушта (29.10. – 1.11.2009р.). – К., 2009. – С. 199-202.

8. Николина К. В. Юридичний процес і процедура: співвідношення понять / К. В. Николина // Законодавство України: проблеми і перспективи розвитку: зб. мат. міжн. наук.-практ. конф., с. Верхній Студений, (28.01. – 1.02.2010р.). – К., 2010. – С. 204-207.

9. Николина К. В. Процедурні норми права як об'єкт наукового дослідження / К. В. Николина // Європейська юридична освіта і наука: студентський вимір. Зб. мат. міжн. наук.-практ. конф., м. Ужгород (11.10-13.10.2010р.). – К., 2010. – С.144 – 147.

АНОТАЦІЇ

Николина К. В. Юридична процедура: поняття, ознаки, види, місце в системі правових категорій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. - Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2011.

У дисертації досліджено методологічні, сутнісні та системно-структурні особливості юридичної процедури як самостійної правової категорії, сформульовано авторське визначення юридичної процедури, визначено різноманітні аспекти її сутності, виокремлено основні ознаки досліджуваної категорії. В межах наукової роботи з'ясовано особливості та роль в механізмі правового регулювання процедурно-правових норм та процедурних правовідносин.

Автором дисертації вдосконалено класифікацію юридичних процедур, а також запропоновано характеристику таких основних її різновидів, як правотворча, правоінтерпретаційна та правозастосовна.

Ключові слова: юридична процедура, юридичний процес, процедурно-правові норми, процедурні правовідносини, правотворча процедура, правоінтерпретаційна процедура, правозастосовна процедура.

Николина Е. В. Юридическая процедура: понятие, признаки, виды, место в системе правовых категорий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2011.

В диссертации исследовано методологические, сущностные и системно-структурные особенности юридической процедуры как самостоятельной правовой категории.

Сформулировано авторское определение юридической процедуры как самостоятельного вида социальной процедуры, который регламентируется соответствующими процедурными нормами, имеет официальный правовой характер, состоит из определенной последовательности действий субъектов юридической процедуры, в результате чего достигается определенный результат в виде изменения правовой действительности.

Поскольку указанная категория занимает самостоятельное место в системе юридической деятельности, автором определены основные признаки (особенности) юридической процедуры. Для подтверждения самостоятельности и категориальности процедуры в праве в диссертации проведено разграничение категорий «юридическая процедура» и «юридический процесс» путем выделения их общих и отличительных признаков. Кроме того, диссертантом усовершенствована классификация юридических процедур.

В рамках данного научного исследования установлены основные особенности процедурно-правовых норм как самостоятельного вида норм права, которые устанавливают процедуру реализации норм материального права, направлены на воплощение в жизнедеятельность общества закрепленных правил поведения общеобязательного характера в форме материальных норм права, а также реализуются в рамках юридической процедуры. Самостоятельный характер процедурных норм права автором обосновывается путем установления их соотношения с нормами материального права, в результате чего сформулированы общие черты, различия и аспекты взаимодействия.

Автором дано определение процедурных правоотношений как особого вида правоотношений, которые имеют властный характер, регламентируются процедурно-правовыми нормами, гарантируются государственным принуждением, нацелены на реализацию норм материального права в определенной последовательности согласно четко определенным стадиям. Диссертантом установлены их основные признаки, предложены различные критерии классификации процедурно-правовых отношений.

Кроме того, охарактеризованы такие виды юридической процедуры как правотворческая, правоинтерпретационная, правоприменительная.

Ключевые слова: юридическая процедура, юридический процесс, процедурно-правовые нормы, процедурные правоотношения, правотворческая процедура, правоинтерпретационная процедура, правоприменительная процедура.

Nykolyna K. V. Juridical procedure: a concept, signs, place in the system of legal categories. - Manuscript.

Thesis on the defense of scientific degree of candidate of juridical sciences according to speciality 12.00.01 – theory and history of the state and law; history of political of legal doctrines. - The National pedagogical university of the name of M.P. Dragomanov. - Kyiv, 2011.

The thesis contains an analysis of the methodological, essence and system-structural features of juridical procedure as an independent law category.

The authorial definition of juridical procedure is formulated in this scientific work; various aspects of its essences were certain, distinguished basic signs of the investigated category. Within the limits of the thesis the features and role in the law adjusting mechanism of procedural norms-in-law and procedural relations-in-law were found out.

It is improved the classification of legal procedures, and also given description of such its basic varieties, as law-making procedure, law-interpretation procedure and law-application procedure.

Key words: juridical procedure, juridical process, procedural norms-in-law, procedural relations-in-law, law-making procedure, law-interpretation procedure, law-application procedure.

Підписано до друку 08.04.2011 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100. Зам. № 216

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.

скачуботы

+